

УДК 330.46

О. А. Миронов,
аспірант, Класичний приватний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СФЕРИ ПОСЛУГ ТА ЇЇ ВПЛИВУ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ

Автором в статті проведено дослідження розвитку сфери послуг та визначено її вплив на соціально-економічні процеси. Визначено, що прискорення економічного розвитку України можливе за умов збільшення темпів розвитку тих видів послуг, які відносяться до інтелектуальних та інноваційних та сприяють формуванню інтелектуального капіталу країни.

In the article analyzed the state service sphere development and determined its impact on socio-economic processes by the author. The acceleration of Ukraine's economic development is possible under conditions of increasing rates kinds of services related to intellectual and innovation and promote the formation of intellectual capital of the country.

Ключові слова: сфера послуг, соціально-економічні процеси, економічний розвиток, процес, торгівля, освіта, інтелектуальні види послуг.

Key words: service sphere, socio-economic processes, economic development, process, trade, education, intellectual services.

ВСТУП

Одним з основних напрямів розвитку сучасної економіки за останні два десятиріччя (1990 — 2010 рр.) є сфера послуг, яка стрімко розширюється в результаті підвищення рівня добробуту, збільшення тривалості вільного часу та збільшення кількості технічно складних товарів, які потребують професійного обслуговування.

У даний час роль ринку послуг як одного з найважливіших секторів економіки дуже велика і актуальна. Це пов'язано з ускладненням виробництва, насиченням ринку новими товарами, з швидким зростанням НТП. Все це неможливе без існування інформаційних, фінансових, страхових й інших ринків послуг.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Значний внесок у дослідження проблем та перспектив розвитку сфери послуг зробили такі вчені, як Г.І. Башнянина, А.О. Босак, І.О. Бочан, Т.Д. Бурменко, Н.Н. Даниленко, Б.М. Данилишин, М.В. Довбенко, В.М. Геєць, В.Г. Герасимчук, В.А. Григор'єв, В.С. Іфтемичук, В.В. Козик, В.І. Куценко, Е.М. Лібанова, М.І. Маниліч, С.В. Мочерний, І.Р. Михасюк, В.М. Опаріч, Я.В. Остафійчук, Л.А. Панкова, Т.А. Туренко, В.А. Федосов, А.В. Філіпенко, Г.Д. Шутак та інші. В роботах вищезазначених авторів здебільшого досліджуються методологічні, теоретичні та практичні аспекти розвитку сфери послуг в Україні та світі.

Метою статті є визначення тенденцій розвитку сфери послуг та її вплив на соціально-економічні процеси в Україні. Досягнення поставленої мети дозволить визначити потенціал розвитку сфери послуг в сучасній економіці та виробити ефективну тактику та стратегію розвитку економіки України в майбутньому.

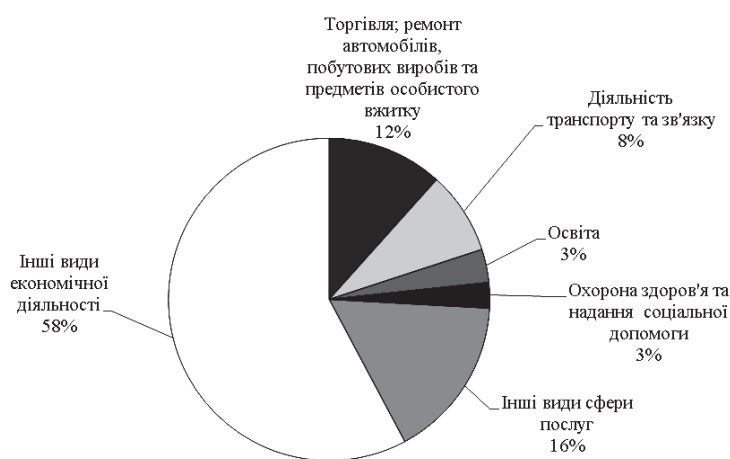
РЕЗУЛЬТАТИ

З метою визначення тенденцій розвитку сфери послуг будемо виокремлювати в складі сфери послуг наступні складові:

- торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку;
- діяльність транспорту та зв'язку;
- освіта;
- охорона здоров'я і надання соціальної допомоги;
- інші види послуг.

На кінець 2010 р. внесок цих видів економічної діяльності в формування ВВП України у сумі складає 42,2% і представлено на рис. 1.

Проаналізувавши рис. 1, очевидно, що найбільшу частину в структурі ВВП в 2010 р. із вказаних складових сфери послуг займає торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, а також інші види послуг.

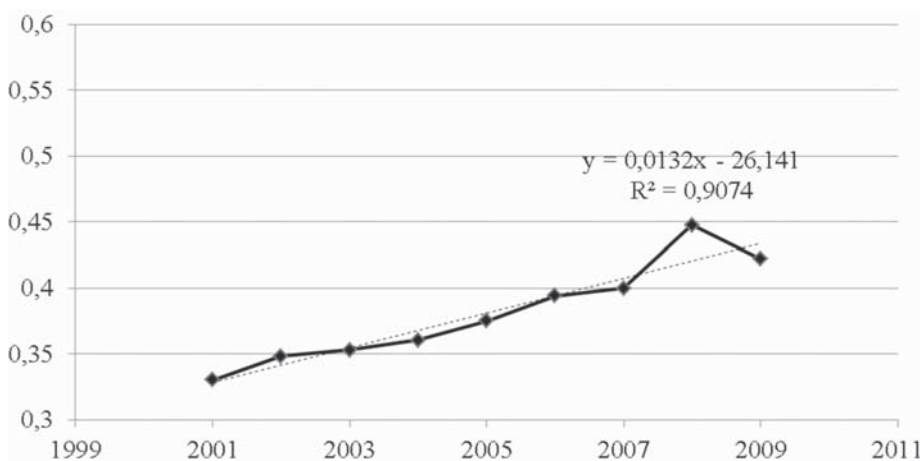

- Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку
- Діяльність транспорту та зв'язку
- Освіта
- Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги
- Інші види сфери послуг
- Інші види економічної діяльності

Рис. 1. Структура ВВП за видами економічної діяльності в 2010 р.

Рис. 2. Динаміка структури ВВП за видами економічної діяльності протягом 2002—2010 рр.

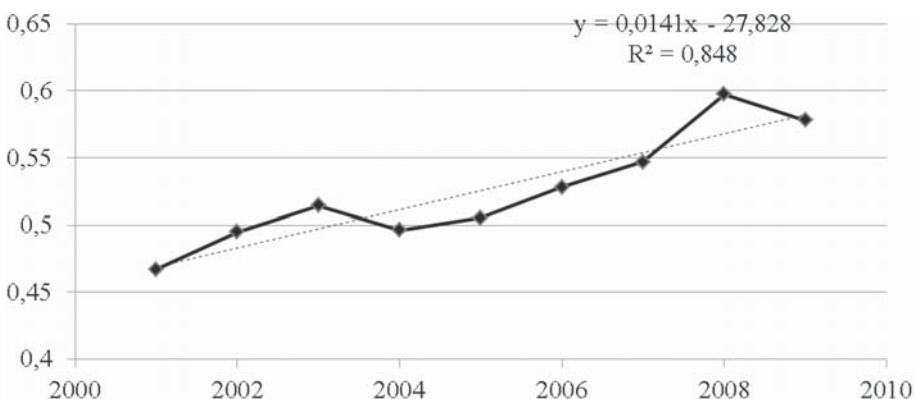
Рис. 3. Динаміка частки сфери послуг в ВВП за період 2002—2010 рр.

Розглянемо більш детально динаміку структури ВВП за видами економічної діяльності протягом 2002—2010 рр. на рис. 2.

Історично закріплено, що визначальними сферами економічної діяльності в Україні є промисловість та сільське господарство. Це зумовлено двома головними причинами: — специфіка спеціалізації української економіки в умовах колишнього Радянського Союзу; — особливості сировинної бази та структури людських ресурсів.

ку практично не зростає і варіюється в межах 8—9% ВВП, а стосовно валової доданої вартості, то частка означеного виду послуг навіть зменшується з середнім темпом 0,38% на рік. Практично стабільний внесок до ВВП та ВДВ має охорона здоров'я та надання соціальної допомоги — 2,1—2,6% та 3,1—3,7% відповідно. Важливою з точки зору формування економіки знань є сфера освітніх послуг.

Її частка в ВВП зростає з 2,77% у 2002 р. до 3,33% у 2010 р., при цьому темп зростання був дуже низький 0,07% на рік, а частка освіти в ВДВ практично не зростає — 0,03% на рік (рис. 6).

Рис. 4. Динаміка частки сфери послуг в ВДВ за період 2002—2010 рр.

Існуюча структура національної економіки є свідченням відсталості, вона вичерпала свої можливості та потребує істотних змін, які забезпечили б економічну стабільність і сталий економічний розвиток.

Розглянувши рис. 2. очевидно, що частка інших видів економічної діяльності в загальній структурі ВВП зменшується, така тенденція свідчить про поступову перебудову економіки України. Активно зростають такі складові сфери послуг як торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, інші види послуг. Однак соціально важливі види послуг, такі як освіта та охорона здоров'я, майже не змінили свою частку в загальній структурі ВВП.

Динаміку частки сфери послуг в ВВП за період 2002—2010 рр. представлено на рис. 3. З рис. 3 видно, що з року в рік зростає внесок сфери послуг в формування ВВП, темп цього зростання 1,32% на рік. Більш значним є внесок сфери послуг в формування валової доданої вартості (ВДВ); так, в 2010 р. він становив 57,8%, динаміку означеного показника наведено на рис. 4. Темп зростання частки сфери послуг в ВДВ складає 1,41% на рік.

При цьому розвиток різних видів економічної діяльності, які відносяться до сфери послуг, відбувається нерівномірно: є види діяльності, які мають темпи зростання більші за середній, є такі, що навіть зовсім не збільшують власну частку в загальному обсязі.

Розглянемо темпи зростання окремих видів діяльності сфери послуг. Так, торгівля займає провідне місце серед інших складових сфери послуг. Але при цьому темпи зростання її частки в ВВП та ВДВ (0,48%) майже втричі повільніші за середні (рис. 5).

Частка послуг транспорту і зв'язку практично не зростає і варіюється в межах 8—9% ВВП, а стосовно валової доданої вартості, то частка означеного виду послуг навіть зменшується з середнім темпом 0,38% на рік. Практично стабільний внесок до ВВП та ВДВ має охорона здоров'я та надання соціальної допомоги — 2,1—2,6% та 3,1—3,7% відповідно. Важливою з точки зору формування економіки знань є сфера освітніх послуг.

Розглянемо динаміку середньої заробітної плати як у сфері послуг, так і в інших сферах економіки України (рис. 7). Середня заробітна плата у сфері послуг є вищою, ніж середня заробітна плата у промисловості та взагалі.

Величина заробітної плати в сфері послуг є надзвичайно диференційованою. Так, наприклад, середньомісячна заробітна плата в 2011 р. у сфері охорони здоров'я та надання соціальної допомоги була нижчою за середній рівень по Україні на 33% та складала 1778 грн. Але середньомісячна заробітна плата в інших видах послуг складала

4780 грн. в 2011 році, що перевищує середньомісячну заробітну плату в цілому по Україні майже на 82%.

Таким чином, основним локомотивом розвитку є ті види послуг, що увійшли до групи "інші види діяльності". Це такі види, як діяльність готелів та ресторанів; операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям; надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту. В свою чергу, операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям складаються з наступних видів послуг: операції з нерухомим майном; оренда машин та устаткування; прокат побутових виробів і предметів особистого вжитку; діяльність у сфері інформатизації; дослідження та розробки; діяльність у сферах права, бухгалтерського обліку, інжинірингу; надання послуг підприємцям. В основному це послуги, які відносяться до інтелектуальних, і саме їх випереджаючий розвиток повинен забезпечувати перехід до постіндустріальної економіки.

ВИСНОВКИ

Таким чином, можливо зробити висновок, що існуюча структура національної економіки з домінуванням у структурі ВВП сільського господарства та промисловості є свідченням відсталості, вона вичерпала свої можливості та потребує істотних змін, які б забезпечили економічну стабільність і сталий економічний розвиток. Однак, протягом останніх років здійснюються позитивні структурні зрушення та збільшення частки сфери послуг в економіці України.

Якщо припустити, що гармонійна постіндустріальна економіка — це економіка, в якій частка сфери послуг в ВВП складає 62% [3], то при збереженні існуючих тенденцій розвитку досягнення цього можна сподіватись лише в 2025 році. Прискорення розвитку можливе за умов збільшення темпів розвитку тих видів послуг, які відносяться до інтелектуальних та інноваційних, які сприяють формуванню інтелектуального капіталу країни. Фінансування розвитку освіти, науки, індустрії здоров'я повинно бути комплексним, із залученням як банківського кредитування [4], так і цільової державної підтримки. Необхідно також сприяти гармонізації внутрішньої структури сфери послуг — від домінування торгівлі, яке було характерним для перехідної економіки, до збільшення частки інтелектуальних послуг.

Література:

1. Виробництво та розподіл валового внутрішнього продукту за видами економічної діяльності [Електронний ресурс] / Сайт Державного комітету статистики України. — Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
2. Середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності [Електронний ресурс] / Сайт Державного комітету статистики України. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/gdn/Zarp_ek_p.

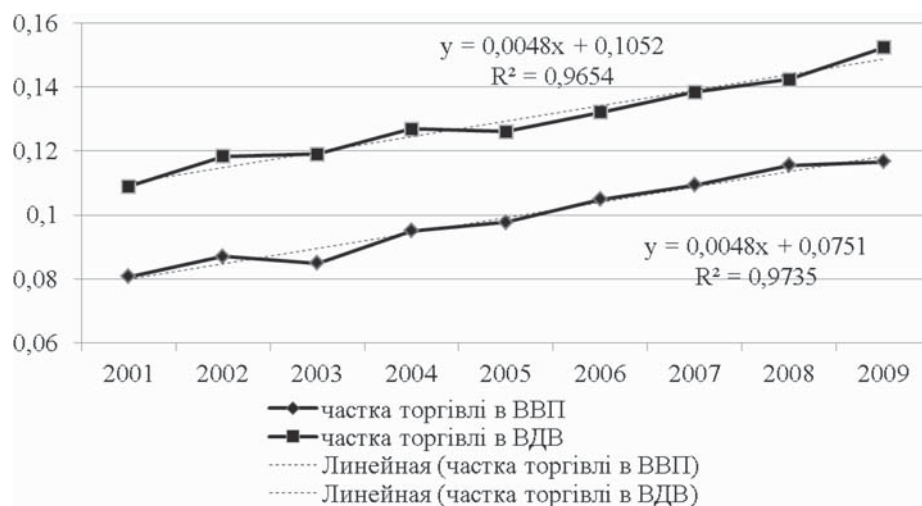

Рис. 5. Динаміка частки торгівлі в ВВП та ВДВ України (2002—2010 рр)

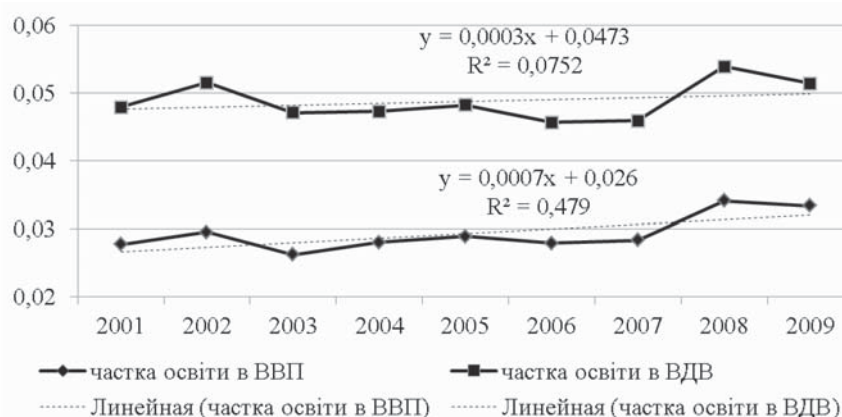

Рис. 6. Динаміка частки освіти в ВВП та ВДВ України (2002—2010 рр.)

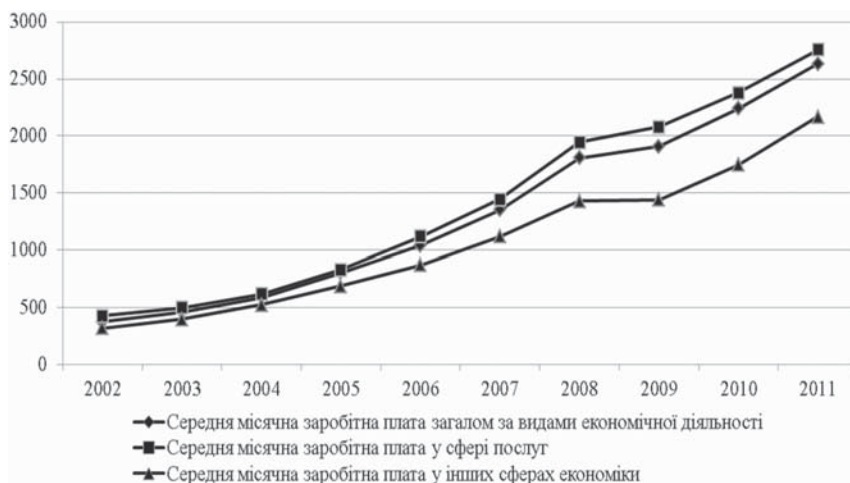

Рис. 7. Порівняння середньомісячної заробітної плати за сферами економічної діяльності протягом 2002—2011 рр., грн.

3. Структурна гармонізація економіки як чинник економічного зростання / О.Г. Білоцерківець, Т.В. Бурлай, Н.Ю. Гончар та ін.; НАН України, Інститут економіки та прогнозування. — К.: Експрес, 2007. — 520 с.

4. Миронов О.А. Аналіз сучасного стану кредитування сфери послуг в Україні / О.А. Миронов // Ефективна економіка. — 2012. — № 4. — Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1069

Стаття надійшла до редакції 12.06.2012 р.